

СЕКЦІЯ 8. РАЦІОНАЛЬНЕ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНИХ СИСТЕМ

Андрущенко О. С.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри економіки та підприємництва,

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-438-5-81>

«ЗЕЛЕНІ» ФІНАНСИ ЯК СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ ПРИРОДООХОРОННИХ ЗАХОДІВ

Зростання кількості екологічних викликів, що призвели до погіршення екосистеми та можуть стати глобальними катастрофами й трагедіями в майбутньому, підвищили увагу до нестабільного стану навколишнього середовища. В світлі міжнародних зобов'язань вирішення цих питань стає важливим аспектом економічної стабільності та екологічної відповідальності. Перехід України до концепції «зеленого» економічного розвитку спрямований на розвиток нових екологічно орієнтованих галузей, досягнення кліматичної нейтральності, сталого розвитку суспільства та водночас управління структурними змінами при переході до «зеленої» економіки.

Прийнято вважати, що зелений перехід, як нова парадигма економічного розвитку, об'єднує екологічну стійкість та економічне зростання, а також є одним з ключових важелів дієвих економічних перетворень у світі. З огляду на прагнення України до євроінтеграції, можна стверджувати, що невід'ємною умовою досягнення цієї мети є адаптація ключових принципів екологічного регулювання та імплементація у вітчизняний регуляторний простір директив ЄС, які стосуються сталого фінансування та зеленого відновлення. Водночас Паризька угода та Цілі сталого розвитку ООН вже зараз стимулюють зміни в політиці та засобах ведення бізнесу, пов'язаних із пом'якшенням зміни клімату та адаптацією до неї, екологічною стійкістю, соціальною відповідальністю, сталими фінансами, зеленими технологіями, циркулярною економікою, сталим розвитком, принципами ESG [1]. «Зелені» фінанси сприяють здійсненню переходу до сталої економіки, стимулюючи розробку фінансових стратегій, які не лише спонукають до швидкого економічного зростання, а також й відіграють важливу роль у

забезпеченні охорони навколишнього середовища. Зелені фінанси включають інвестиції в екологічно стійкі продукти та проєкти, які спрямовані на скорочення або уникнення викидів парникових газів, контроль промислового забруднення, водовідведення, управління відходами та загальний захист біорізноманіття. Тому, визначальною рисою «зелених» фінансів є використання фінансових інструментів і ресурсів, спрямованих на підтримку проєктів та ініціатив, які сприяють збереженню довкілля, а також покращенню соціальної та економічної стабільності.

Метою роботи є обґрунтування доцільності впровадження «зелених» фінансів при фінансуванні природоохоронних заходів в Україні.

Полеміка щодо визначення дефініції «зелені» фінанси все більше привертає увагу зарубіжних і вітчизняних науковців, оскільки досі не сформувалось загальноприйнятого визначення. Вважається, що вперше визначення категорії «зелені» фінанси у 1998 році запропонував американський економіст Р. Сандор, на думку якого це «передбачало переважно фінансування, пов'язане зі змінами клімату» [2]. Дж. Салазара вважав, що «зелені» фінанси – це «ефективна інвестиційна та фінансова діяльність, яка створює екологічні вигоди для підтримки сталого розвитку; інноваційна теорія, яка поєднує екологічну та фінансову індустрію» [3]. Дослідницька група G20 визначає «зелені» фінанси як «фінансування інвестицій, які забезпечують екологічні переваги в ширшому контексті екологічно сталого розвитку. Ці переваги для навколишнього середовища включають, наприклад, зменшення забруднення повітря, води та землі, скорочення викидів парникових газів, підвищення енергоефективності при використанні існуючих природних ресурсів, а також пом'якшення наслідків зміни клімату, адаптацію до них та їхні супутні переваги» [4]. Команда дослідників стійкості фінансової системи Світового банку та програми ООН з навколишнього середовища з ініціативною групою визначають «зелені» фінанси «як фінансові продукти та послуги, спрямовані на підтримку екологічно відповідальних інвестицій та стимулювання низьковуглецевих технологій, проєктів, галузей та підприємств [5]. З огляду на тенденції імплементації стандартів актуальної кліматичної політики на території нашої держави та пошуку механізмів фінансування таких заходів, варто говорити про «зелені» фінанси й в контексті потенційного фінансування державних природоохоронних заходів та програм зі зменшення шкідливого впливу на навколишнє природне середовище (зменшення викидів CO₂ – перехід до низьковуглецевої економіки, енергоефективність та енергозбереження – декарбонізація економіки, використання кращих, екологічно прийнятних технологій у сільському господарстві тощо).

Співробітництво України та ЄС у сфері захисту довкілля сприяло адаптації вітчизняної екологічної політики до європейських стандартів та створило підґрунтя для розвитку «зелених» фінансів в країні. Концепція «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 року передбачає досягнення кліматичної нейтральності до 2070 року, поступове припинення емісії парникових газів та збільшення частки ВДЕ до 70% до 2050 року [6]. Однак, згідно з оцінками уряду така трансформація вимагатиме інвестицій у сумі орієнтовно 5% ВВП щорічно. Таке інвестиційне забезпечення потребує залучення значних державних ресурсів і широкого кола приватних інвесторів, що передбачає доступність фінансових інструментів та механізмів державно-приватного партнерства, які відповідають кращим світовим практикам, є зрозумілими та прийнятними для інвесторів. Таким чином, «зелені» фінанси можуть виконувати подвійну роль в контексті сучасних екологічних викликів та стратегій сталого розвитку, оскільки вони можуть служити інструментом для зменшення екологічних збитків, спричинених впливом змін клімату на економічну систему та суспільство, а також, можуть бути використані в якості цільового фінансування щодо підтримки зеленого зростання. Основні складові структури «зелених» фінансів включають: «зелені» цінні папери, «зелені» джерела кредитування, «зелені» інвестиції та вуглецеве фінансування, зокрема:

- зелені інвестиційні фонди – створення інвестиційних фондів, що спеціалізуються на впровадженні зелених технологій, сталому будівництві, реалізації екологічних ініціатив та інших заходів щодо збереження довкілля;

- зелені кредити та зелені позики – банки та фінансові установи можуть виділяти спеціальні фінансові інструменти для підтримки проєктів, спрямованих на збереження енергії, використання відновлювальних джерел енергії, енергоефективність тощо;

- зелені облігації – уряди, міжнародні організації та компанії можуть спрямовувати зелені облігації для залучення коштів на екологічні проєкти;

- зелене фінансування – фінансування стартапів, що розвивають інноваційні та сталі технології;

- зелені страхові продукти – спеціалізовані страхові продукти, які можуть включати покриття ризиків, пов'язаних зі змінами клімату чи екокатастрофами;

- зелені соціальні облігації – фінансування проєктів у сферах освіти, охорони здоров'я, житлового будівництва, соціальної інфраструктури тощо.

В Україні за останні роки спостерігається підвищення зацікавленості до «зелених» фінансів, що супроводжується успішним впровадженням

інвестиційних проєктів, пов'язаних з відновлюваною енергетикою та впровадженням енергоефективних технологій у житловому будівництві. Спорудження сонячних електростанцій в країні отримує підтримку від місцевих установ і міжнародних фінансових партнерів та робить можливим не лише зменшення викидів, але й створення нових робочих місць та розвиток місцевих господарських систем. Програми «зелених» кредитів та підтримка з боку уряду позитивно впливають на будівництво екологічно чистого житла, що зменшує споживання енергії та витрат на опалення, сприяє досягненню екологічних цілей та позитивно впливає на економіку країни. Створення нових робочих місць, збільшення обсягів виробництва за рахунок зелених технологій та послуг, а також залучення інвестицій в екологічно чисті проєкти – усе це обумовлює можливість скорішого досягнення країною цілей сталого розвитку.

Позитивним аспектом державного регулювання фінансування природоохоронних заходів стало прийняття Постанови КМУ [7], згідно якої, компанії будь-якої галузі можуть претендувати на державну допомогу для капітальних інвестицій та додаткових інвестиційних витрат, пільгових кредитів на застосування нових екологічних стандартів на виробництві та завчасну адаптацію до них, скорочення викидів парникових газів тощо. Розмір державної допомоги може сягати 100% необхідних коштів. Зокрема, у 2020 році вітчизняні підприємства отримали 10,8 млрд. грн. державної допомоги.

Підсумовуючи, можна зазначити, що розвиток «зеленої економіки» обумовив появу «зелених» фінансів – фінансових інструментів і ресурсів, спрямованих на підтримку проєктів та ініціатив, що сприяють екологічній стійкості, соціальному і економічному благополуччю. «Зелені» фінанси охоплюють: фінансові механізми стимулювання (субсидування) відновлюваної енергетики; фінансові інститути, що спеціалізуються на «зелених» інвестиціях, включають «екологічно відповідальні інвестиції» та «зміну інвестиційного клімату», передбачають як державне, так і приватне фінансування й ефективне управління екологічними ризиками всієї фінансової системи.

Література:

1. Зелене відновлення України: керівні принципи та інструменти для тих, хто ухвалює рішення. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-04/undp-ua-green-recovery-ukr.pdf>
2. Sandor R. Good derivatives: a story of financial and environmental innovation. Hoboken : John Wiley & Sons. 2012. 640 p.
3. Salazar, J. Environmental Finance: Linking Two World; Proceedings of the Workshop on Finance Innovations for Biodiversity; Bratislava, Slovakia. 1998. P. 2–18.
4. G20 Green finance synthesis report. 2016. United Nations Environment Programme. URL: <http://www.g20.utoronto.ca/2016/green-finance-synthesis.pdf>

5. Кліматична політика України: енергетичний складник. URL: https://ua.boell.org/sites/default/files/hbs_klimatichna_politika_ukrayini_energetichna_skladova.pdf.

6. Концепція зеленого енергетичного переходу України до 2050 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/prezentovano-proekt-konserciji-zelenogo-energetichnogo-perehodu-ukrayini-do-2050-roku>

7. Постанова КМУ «Про затвердження критеріїв оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання на охорону навколишнього середовища» від 11.10.2021. № 1060. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-2021-%D0%BF#Text>